

**Магістрант VI курсу спеціальності «Філологія (українська мова та література)», групи УМм-1-17-2.0д Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка
Вчитель української мови та літератури у ЗЗСО №162 м. Києва
ДОСЛІДНИЦЬКИЙ МЕТОД ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ
КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ 10 КЛАСУ
ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Динамічні зміни, які неупинно відбуваються в усіх сферах сучасного суспільства, зумовлюють формування гармонійних самодостатніх особистостей, здатних використовувати здобуті під час навчання знання та вміння у практичній діяльності. Саме тому компетентнісний підхід, який впроваджується в освітню діяльність, є відображенням реальних вимог часу.

Кожен учень за своєю природою є дослідником, однак не кожен учень уміє застосовувати свої дослідницькі вміння на практиці. Завданням старшої школи, зокрема 10 класу, є вдосконалення навичок пошукової роботи учнів, доведення їх до рівня майстерності.

Мета статті – розкрити особливості застосування дослідницького методу на уроках української мови у 10 класі філологічного профілю задля розвитку їхнього критичного мислення, вдосконалення дослідницьких умінь та навичок.

Застосування дослідницького методу на уроках української мови у старших класах є винятково важливим, оскільки він сприяє культурному розвитку учнів, збагачує їх інтелектуальну, духовну сфери та формує зі світоглядних уявлень цілісну систему. Відтак під дослідницькою діяльністю під час вивчення української мови розуміють роботу, пов'язану з розв'язанням творчих, дослідницьких мовних завдань із обов'язковим задіянням учнів через мову до культурних здобутків України та людства загалом. Відбувається розвиток мовної особистості учня, він усвідомлює загальнолюдські цінності, вдосконалює творчі

вміння і навички, готується до подальшого професійно орієнтованого навчання [1, 24].

Винятково важливим завданням є навчити десятикласників ефективно здобувати знання, проводити експерименти, дослідження, моделювати явища, об'єкти, а також і свою діяльність. Цьому повинні сприяти методи і прийоми гуманітарної освіти, зокрема навчальні дослідження, розв'язання проблем, висунення і перевірка гіпотез, збирання даних, експеримент, аргументація, прийняття рішень, рефлексивне, творче мислення. Усі ці прийоми лежать в основі дослідницької та проектної діяльності учнів.

Особливо значущим нині є питання формування і розвитку критичного мислення, яке ілюструє вміння учнів філологічного профілю працювати з інформацією різних рівнів, вказує на здатність виявити проблемну ситуацію, можливість оцінити її з різних позицій, знайти оптимальні шляхи її розв'язання та обґрунтувати власні погляди.

Під поняттям *«критичне мислення»* розуміють здатність людини чітко виділяти проблему, яку в подальшому треба розв'язати, самостійно відшукувати, обробляти і аналізувати інформацію, мислити логічно, послідовно, зв'язно, із наведенням переконливої аргументації. Складником критичного мислення є вміння мислити швидко та об'єктивно навіть у складних, стресових ситуаціях, здатність досягати правильних і доцільних умовиводів під час вирішення проблемних ситуацій, відкритість у спілкуванні з іншими, сприйнятті чужої позиції і стійкість під час відстоювання своєї думки [2, 57].

Технологія розвитку критичного мислення є системою діяльності, основою якої є дослідження проблемних ситуацій, що базуються на самостійному виборі та оцінюванні потрібності інформації для особистих потреб і цілей. Творчий учитель має розуміти особливості своїх учнів та колективу загалом, повинен налаштувати їх на критичне осмислення певної проблеми в індивідуальній чи груповій роботі.

Відтак у процесі навчання української мови учнів філологічного профілю акцент передусім має ставитись на розвитку комунікативних умінь задля

ефективного використання засобів мови у повсякденному житті, під час вирішення різного роду завдань [3, 243].

Важливе значення для розвитку критичного мислення має проблемне навчання як результат взаємної і систематичної роботи вчителя з учнями, оскільки дає змогу виявити проблему, здобути нові знання та ознайомитись з новими методами у процесі її розв'язання.

Виконуючи проблемні завдання, учні мають змогу помітити у різноманітних явищах і предметах протиріччя, вони формують уміння висувати припущення, обґрунтовувати певні положення, власні думки. У такий спосіб підсвідомо активується розумова діяльність учнів філологічного профілю.

Розвиток критичного мислення сприятиме удосконаленню мовленнєвої вправності, комунікативної досконалості, самостійності учнів. Застосування технологій проблемного навчання є необхідним, оскільки пояснення нового матеріалу стає більш доказовим, знання закріплюються краще, підвищується інтерес до пошукової роботи.

У процесі розвитку критичного мислення учнів на уроках української мови у профільному класі вдосконалюється їх самостійність, відповідальність, можливість адаптації до різноманітних життєвих ситуацій, покращується монологічне і діалогічне мовлення, вміння працювати зі словниками та іншою довідковою літературою. У цьому контексті застосування дослідницького методу сприяє вдосконаленню уміння міркувати логічно, науково, що знадобиться у подальшій професійній діяльності.

Отже, формування критичного мислення на уроках української мови у 10 класі філологічного профілю є складним і довготривалим процесом, мета якого полягає в тому, щоб навчити учнів характеризувати явища, проблеми, аргументовано доводити власну думку, активно і творчо усвідомлювати інформацію, виконувати її глибокий аналіз, уміти точно і коректно застосовувати здобуті знання на практиці.

Література

1. Діденко Н. М. Методика позакласної роботи з української мови у процесі профільного навчання : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Діденко Наталія Миколаївна – Київ, 2016. – 299 с.

2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).

3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / [за ред. проф. М. Пентилюк]. – Київ : Ленвіт, 2005. – 400 с.